

2023-11-09

Remissyttrande över Ds 2023:14, "En översyn av vissa frågor om offentliga biträden", dnr Ju2023/01353

Akavia lämnar följande yttrande över Ds 2023:14, "En översyn av vissa frågor om offentliga biträden".

Akavia tillstyrker förslagen som avser att stärka behörighetskraven för offentliga biträden, liksom att en generell möjlighet att förklara ett ombud eller biträde olämpligt införs.

Frågan om registrering av eventuella avvikelser

Vi har förståelse för utredningens ståndpunkt att det finns ett behov av att kunna registrera eventuella avvikelser vid utförandet av uppdrag. Detta kan ha stor betydelse för rättssäkerheten för den enskilde som tilldelas ett offentligt biträde.

Vi vill dock framhålla vikten av att denna registrering sker objektivt och utifrån klara avvikelser som medför risk för olämplighet i utförandet av uppdraget. Det offentliga biträdet ska tillvarata klienternas intressen och rollen innebär krav på att förhålla sig till lagregler och etiska regler vid utförandet av uppdraget. Detta får inte misstolkas som avvikelser. Det är därför viktigt med tydliga riktlinjer för vilka avvikelser som får registreras och att de ska ha en viss svårighetsgrad som objektivt sett påverkar lämpligheten hos biträdet. Sådana tydliga kriterier och riktlinjer bidrar också till att undvika risk för godtycklighet i syfte att påverka de offentliga biträdena i deras genomförande av uppdraget.

Det är också avgörande att en planerad registrering kommuniceras och att berörd person ges möjlighet att bemöta och få saken prövad av någon annan än enbart ansvarig handläggare. Detta för att tillvarata det offentliga biträdets intressen i avvägningen mellan rättssäkerhet å ena sidan och integritetsaspekter och möjlighet att utföra sitt uppdrag på bästa sätt å andra sidan.

Tillstånd till substitution

Att det finns möjlighet att substituera vid vissa tillfällen är nödvändigt för att man som offentligt biträde ska kunna utföra sina uppdrag. Vi tillstyrker därför förslaget att substitution får ske, men att tillstånd ska inhämtas i förväg och anser att det blir en rimlig avvägning mellan de olika intressen som berörs i denna del.

Förslaget i 5 § lagen om offentligt biträde träffar alla situationer då offentligt biträde har förordnats. Som anges i promemorian sker tillåtelse till substitution i allmän domstol i en informell ordning. Det föreslås därför inga formkrav för hur tillstånd till substitution ska inhämtas. Inte heller har det funnits skäl att låta beslut om substitution vara överklagbart.

I promemorian föreslås inte att det införs något överklagandeförbud i lagen om offentligt biträde. Utan ett sådant förbud skulle sannolikt ett formellt beslut om att neka substitution trots allt vara

överklagbart, jfr 7 § lagen om offentligt biträde eftersom ett sådant beslut måste uppfattas som bindande och får också faktiska verkningar för den som drabbas, jfr HFD 2020 ref. 12 och HFD 2020 ref. 34. Anhängiggjorda mål genom överklagande av beslut att neka substitution skulle utgöra en ny måltyp för både förvaltningsrätterna och kammarrätterna (eftersom även socialnämnderna, i egenskap av handläggande myndighet, skulle kunna neka substitution). I vilken utsträckning sådana mål skulle rendera i en ökad arbetsbelastning för domstolarna är dock svårt att förutse. I promemorian saknas en analys av vilket merarbete den praktiska hanteringen innebär samt vilka konsekvenser beslut om att neka substitution får för domstolarna och de offentliga biträdena.

Det är rimligt att anta att såväl den praktiska hanteringen av tillståndsprovningen som eventuella överprövningar av beslut att neka substitution måste innebära en viss ökad arbetsbörda för förvaltningsdomstolarna inklusive migrationsdomstolarna och en löpande utvärdering av detta bör ske.

Beslut om att avvisa ett ombud eller biträde samt beslut om att förklara ett ombud eller biträde obehörig

Beslut om att avvisa ett ombud eller biträde eller att förklara ett ombud eller biträde obehörigt enligt 13 kap. 11 a § utlänningslagen får överklagas till migrationsdomstolarna. Mål som anhängiggörs i en migrationsdomstol genom överklagande av sådana beslut utgör sannolikt en ny måltyp. I vilken omfattning måltillströmningen och därmed arbetsbelastningen skulle öka med anledning av en sådan måltyp är svårt att förutse. Ett visst ökat antal mål bör kunna räknas med, vilket skulle innebära en något ökad arbetsbörda för migrationsdomstolarna.

Behandling av personuppgifter i utlänningsdatalagen

Förslaget om förändring i 11 § utlänningsdatalagen innebär en ny möjlighet för Migrationsverket, Polismyndigheten och utlandsmyndigheterna att behandla personuppgifter om det behövs för bedömning av personers lämplighet för uppdrag som offentligt biträde. Det innebär alltså att nu nämnda myndigheter får registrera olika kvalitetsomdömen om advokater och biträdande jurister. I promemorian anges att registret inte blir en allmän handling. Det finns därmed ingen risk för ökad arbetsbelastning för kammarrätterna med anledning av fler mål som gäller rätt att ta del av allmän handling och som innefattar en prövning enligt offentlighets- och sekretesslagen (2009:400). Det finns dock sannolikt ett starkt allmänintresse för innehållet i registret. Förslaget kan därför åtminstone inledningsvis komma att innebära en viss ökad mängd mål som gäller rätt att ta del av allmän handling och som innefattar en prövning enligt tryckfrihetsförordningen. Den ökade arbetsbelastningen för kammarrätterna för hantering av dessa mål bedöms dock marginell.

Övrigt

Vad som föreslås om skärpta behörighetskrav för offentliga biträden i migrationsprocessen, krav på auktoriserade tolkar och översättare i vissa migrationsmål bedöms inte innebära någon ökad arbetsbelastning för migrationsdomstolarna, under förutsättning att tillgången på behöriga biträden och auktoriserade tolkar och översättare motsvarar domstolarnas efterfrågan.

Vad som i övrigt förekommer i promemorian bedöms inte innebära ökad arbetsbörda för domstolarna.

Sammanfattningsvis vad gäller arbetsbörda för domstolarna bör förslagen i 5 § lagen (1996:1620) om offentlig biträde innebära en viss ökad arbetsbörda för förvaltningsdomstolarna inklusive migrationsdomstolarna. Förslagen som anges i 13 kap. 11 a § utlänningslagen (2005:716) bör innebära en något ökad arbetsbörda för migrationsdomstolarna. Förslagen till ändring i 11 § utlänningsdatalagen (2016:27) bör innebära en marginell ökad arbetsbörda för kammarrätterna.

Detta yttrande har utarbetats tillsammans med styrelsen för Saco-S domstol genom ledamoten Christin Lunning och Advokatdelegationen inom Akavia genom Mia Wiss.

För Akavia

Patrik Nilsson

Chef, politik och profession

Johan Kjellsson

Sakkunnig, rättspolitisk talesperson